

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Паскар Ауріка Лазорівна

УДК 347. 921

**ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ:
СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі правосуддя Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Гетманцев Олександр Валентинович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри правосуддя.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Фурса Світлана Ярославівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук, доцент
Кройтор Володимир Андрійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
начальник кафедри цивільного права
та процесу.

Захист відбудеться 14 грудня 2009 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.10 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова, 36/1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 10.

Автореферат розісланий «___» _____ 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.О. Медведєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування в Україні демократичної, соціальної, правової держави, для якої людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю, висуває на перше місце захист її прав, свобод і охоронюваних законом інтересів. Ефективність захисту прав та свобод людини і громадянина тісно пов'язана зі створенням дієвого механізму регулювання відносин, які виникають в цивільному процесі, в результаті чого забезпечується справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. У зв'язку з цим, вирішального значення набувають цивільні процесуальні правовідносини, дослідження яких завжди перебувало у полі зору вчених-процесуалістів. З питань теорії цивільних процесуальних правовідносин розроблено і накопичено значний теоретичний матеріал. З одного боку, багаточисленна теоретична база полегшує вирішення завдань дослідників. З іншого боку, наявність багатьох і неоднозначних висновків, точок зору з проблем теорії цивільних процесуальних правовідносин негативно позначається на ефективності законодавчого регулювання цих відносин. Сьогодні, попри значний ступінь наукової розробки теоретичних аспектів цивільних процесуальних правовідносин, мало дослідженням є питання їх функціонування у якості складового елементу механізму цивільного процесуального регулювання, неоднозначними є визначення підстав їх виникнення, зміни і припинення, окреслення суб'єктного складу та ін.

Становлення Української держави, зміни у свідомості та ідеології суспільства, які сталися після набуття незалежності, оновлення законодавчої бази - все це накладає відбиток на методологічні підходи дослідження теорії цивільного процесу. У такому контексті, сьогодні склались всі необхідні передумови для науково-доктринального переосмислення теоретичних концепцій науки цивільного процесуального права, зокрема і теорії цивільних процесуальних правовідносин. Постає необхідність вивчення цивільних процесуальних правовідносин з позицій цілісної системи, для того, щоб по-новому розглянути їх проблемні аспекти, удосконалити визначення форми і змісту, уточнити складові елементи структури даних відносин, виявити шляхи вдосконалення їх ролі у механізмі цивільного процесуального регулювання тощо.

Узагальнення проблемних питань, їх нова постановка та вирішення суттєво впливатиме на теорію і практику судового захисту прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави.

Науково-теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові доробки дореволюційних вчених-процесуалістів Є. В. Васьковського, Ю. С. Гамбарова, А. Х. Гольмстена, М. І. Малініна, К. І. Малишева, Є. О. Нефедьєва, Т. М. Яблочкова та ін. Представниками радянської науки цивільного процесуального права, праці яких використані в дисертації, є: С. Н. Абрамов, О. Т. Боннер, М. А. Вікут, О. П. Вершинін, В. М. Гордон, В. М. Горшенєв, М. А. Гурвич, Д. Р. Джалілов, П. Ф. Єлісейкін, І. А. Жеруоліс, М. Б. Зейдер, С. Ю. Кац, О. П. Козлов, К. І. Комісаров, О. Г. Лук'янова, А. О. Мельніков, В. П. Мозолін, В. А. Мусін, Н. О. Чечіна, Д. М. Чечот, М. К. Треушніков, М. С. Шакарян, В. М. Шерстюк, В. Н. Щеглов, С. А. Якубов, В. В. Ярков та інші правознавці. Окремі теоретичні аспекти цивільних процесуальних правовідносин досліджувались у працях вітчизняних вчених-процесуалістів, таких як: С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, О. В. Гетманцев, К. В. Гусаров, О. Г. Дріжчана, П. П. Заворотько, В. А. Кройтор, В. В. Комаров, Г. З. Лазько, П. І. Радченко, Є. І. Фурса, С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, М. Й. Штефан, С. В. Щербак та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідної теми кафедри правосуддя юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Проблеми розвитку і вдосконалення процесуального законодавства в Україні та практики його застосування» (номер державної реєстрації 0105 U 002887).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз проблем теорії цивільних процесуальних правовідносин, виявлення і дослідження їх структурно-функціональних аспектів, розкриття місця та функцій цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання на основі вивчення досягнень науки цивільного процесуального права, узагальнення судової практики для подальшого вдосконалення цивільного процесуального законодавства та практики його застосування.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань:**

- дослідити процес виникнення та розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин в науці цивільного процесуального права;
- з'ясувати специфічні ознаки цивільних процесуальних правовідносин;
- проаналізувати і узагальнити на теоретичному рівні погляди вчених-процесуалістів щодо підстав виникнення, зміни і припинення цивільних процесуальних правовідносин;

- уточнити суб'єктний склад цивільних процесуальних правовідносин;
- вдосконалити поняття об'єкта цивільних процесуальних правовідносин;
- охарактеризувати зміст цивільних процесуальних правовідносин та розкрити взаємозв'язок між його структурними елементами;
- дослідити місце та функції цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства в напрямку ефективного врегулювання діяльності суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають в процесі здійснення правосуддя у цивільних справах.

Предмет дослідження становить нормативно-правове регулювання та доктринальні положення щодо системи цивільних процесуальних правовідносин та її структурно-функціональних аспектів.

Методи дослідження. Враховуючи мету та завдання дисертаційної роботи, дослідження ґрунтується на загальнонаукових і спеціальних методах й прийомах наукового пізнання, зокрема, таких, як метод системно-структурного аналізу при дослідженні місця суб'єктивних процесуальних прав і обов'язків, процесуальної діяльності, об'єкта та суб'єктів у структурі цивільних процесуальних правовідносин, соціологічний метод при вивченні особливостей процесуальної діяльності суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, історико-правовий метод при дослідженні процесу виникнення, становлення та розвитку вчення про цивільні процесуальні правовідносини в теорії цивільного процесу, формально-юридичний метод при опрацюванні наукових джерел, які містять погляди вчених щодо цивільних процесуальних правовідносин та ін.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є одним із перших в науці вітчизняного цивільного процесуального права комплексним науковим дослідженням структурно-функціональних аспектів цивільних процесуальних правовідносин.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в наступних теоретичних положеннях, висновках та практичних пропозиціях, що виносяться на захист:

Вперше:

- запропоновано авторську історично-концептуальну періодизацію процесу виникнення, становлення та розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин у науці цивільного процесуального права: перший період - «Виникнення теорії цивільних процесуальних правовідносин у

науці цивільного процесуального права за часів Російської Імперії» - друга половина XIX ст. – поч. XX ст.; другий період - «Формування радянської теорії цивільних процесуальних правовідносин» - друга половина 20-х років XX ст. - кінець 80-х років XX ст.; третій період - «Розвиток теорії цивільних процесуальних правовідносин у вітчизняній правовій думці після набуття Україною незалежності» - поч. 90-х років XX ст. - наш час;

- сформульовано авторське визначення поняття системи цивільних процесуальних правовідносин як організованої та впорядкованої нормами цивільного процесуального законодавства сукупності цивільних процесуальних правовідносин, функціонування яких зумовлює поступовий рух цивільного процесу, для досягнення мети і завдань цивільного судочинства через процесуальну діяльність їх суб'єктів й забезпечується комплексом гарантій та заходів процесуального примусу.

- визначено поняття цивільної процесуальної діяльності як врегульованої нормами цивільного процесуального законодавства моделі можливої або необхідної поведінки суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, вчинення якої обумовлено необхідністю досягнення мети і завдань їх участі у цивільному судочинстві шляхом реалізації наданих цивільних процесуальних прав і обов'язків;

- встановлено, що механізм цивільного процесуального регулювання - це складне системне утворення (цивільні процесуальні правовідносини, норми цивільного процесуального права та юридичні факти), за допомогою якого здійснюється врегулювання цивільних процесуальних правовідносин шляхом диспозитивно-імперативного методу правового впливу на поведінку їх суб'єктів через встановлення дозволів, накладання заборон і зобов'язань у поєднанні з загальними та особливими правилами регулювання цивільного судочинства, з метою захисту, відновлення або визнання прав, свобод та законних інтересів суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин;

- досліджено і теоретично обґрунтовано функції цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання, які, будучи складовим елементом даного механізму, забезпечують його функціонування; опосередковують реалізацію положень норм цивільного процесуального права через конкретні моделі поведінки суб'єктів; індивідуалізують суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин; конкретизують цивільні процесуальні права і обов'язки суб'єктів; локалізують дію механізму цивільного процесуального регулювання у часі, просторі та за колом осіб; опосередковують досягнення цілей функціонування даного механізму.

Удосконалено:

- поняття цивільних процесуальних правовідносин як врегульованої нормами цивільного процесуального законодавства системи багатостадійних, динамічних процесуальних зв'язків між суддею (колегіальним складом суду, у визначених Цивільним процесуальним кодексом (далі - ЦПК) випадках - народними засідателями) з іншими індивідуальними суб'єктами цивільного процесу, які виникають у процесі розгляду і вирішення цивільних справ, на основі взаємних прав і обов'язків через процесуальну діяльність, здійснюються за чітко визначеною процесуальним законом процедурою, з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави;

- класифікацію суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин на наступні групи: 1) суб'єкти, які здійснюють правосуддя в цивільних справах; 2) суб'єкти, які беруть участь у справі; 3) суб'єкти, які сприяють здійсненню правосуддя; 4) суб'єкти, які не брали участь у справі, але суд вирішив питання про їх права і обов'язки; 5) суб'єкти, які утримують докази і отримали ухвалу суду про витребування цих доказів; 6) особи, присутні в залі судового засідання, які у визначених законодавством випадках притягуються судом до юридичної відповідальності;

- співвідношення понять «суб'єкт цивільного процесуального права» та «суб'єкт цивільного процесуального правовідношення». Так, суб'єкт цивільного процесуального права - це фізичні та юридичні особи, держава, які наділені процесуальними правами і обов'язками та мають можливість бути учасниками цивільних процесуальних правовідносин. Суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин - це конкретний учасник цивільного судочинства в окремій цивільній справі, що розглядається і вирішується судом;

- визначення індивідуального цивільного процесуального регулювання як державно-владної діяльності суду, що спрямована на врегулювання цивільних процесуальних правовідносин шляхом конкретизації змісту норм цивільного процесуального права при здійсненні правосуддя у цивільній справі та індивідуалізації суб'єктів з метою захисту їх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та законних інтересів;

- формулювання поняття «спосіб цивільного процесуального регулювання» як діалектичну єдність передбачених нормами цивільного процесуального права дозволів, заборон і зобов'язань, що надаються і покладаються на суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин з метою врегулювання їх діяльності в процесі здійснення правосуддя у

цивільних справах, виконання яких може забезпечуватися заходами процесуального примусу.

Дістало подальший розвиток:

- положення про специфічні ознаки цивільних процесуальних правовідносин: процедурно-правова форма вираження; наявність обов'язкового суб'єкта - судді (колегіального складу суду) та у визначених ЦПК випадках - народних засідателів; диспозитивно-імперативний характер їх врегулювання; індивідуалізований характер; динамічність; багатостадійність; системний характер; зв'язок з матеріально-правовими відносинами;

- теза про те, що самостійність об'єкта цивільних процесуальних правовідносин визначається специфікою самої галузі цивільного процесуального права і полягає в захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави. В межах загального об'єкта цивільних процесуальних правовідносин виділено стадійні і спеціальні об'єкти, які взаємодіють між собою;

- концепція про те, що «єдине цивільне процесуальне правовідношення», «комплексне цивільне процесуальне правовідношення» та «система цивільних процесуальних правовідносин» є окремими послідовними і взаємодоповнюючими напрямками характеристики єдності системи цивільних процесуальних правовідносин, які у сукупності визначають загальні етапи процесу виникнення, становлення та розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин в науці цивільного процесуального права;

- ідея стадійності механізму цивільного процесуального регулювання, відповідно до якої його стадіями є: правова регламентація цивільних процесуальних правовідносин; застосування норм цивільного процесуального права; наділення цивільними процесуальними правами і обов'язками суб'єктів процесу; реалізація цивільних процесуальних прав і обов'язків суб'єктами процесу;

- положення про місце і роль суду у механізмі цивільного процесуального регулювання, яке полягає у тому, що він, в силу свого процесуального становища і в межах наданої законом компетенції, здійснює індивідуальне цивільне процесуальне регулювання, забезпечуючи дотримання, виконання, використання норм цивільного процесуального права суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Його діяльність є необхідною і обов'язковою умовою функціонування самого механізму цивільного процесуального регулювання.

В роботі запропоновані зміни та доповнення до законодавства, основні з яких мають такий зміст: главу 4 ЦПК України перейменувати на «Суб'єкти цивільного процесу»; параграф 1 глави 4 - на «Суб'єкти, які

беруть участь у справі; параграф 2 глави 4 - на «Суб'єкти, які сприяють здійсненню правосуддя»; доповнити главу «Суб'єкти цивільного процесу» окремим параграфом «Суб'єкти, які здійснюють правосуддя»; ч. 1 ст. 28 ЦПК викласти в наступній редакції: «1. Здатність фізичних і юридичних осіб, за наявності вимог передбачених цим Кодексом, мати цивільні процесуальні права та обов'язки конкретного суб'єкта цивільного процесу»; окремою статтею визначити поняття «суб'єкт цивільного процесу».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання для правильного регламентування в законодавстві всіх процесуальних інститутів, чіткого визначення прав і обов'язків суб'єктів процесу; оцінки ефективності діючого цивільного процесуального законодавства, розробки заходів і способів подальшого вдосконалення судової діяльності і підвищення культури судового процесу (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність Апеляційного суду Чернівецької області від 02.10.2009 р.); подальших наукових досліджень системи цивільних процесуальних правовідносин та її складових елементів; навчально-методичних цілей у процесі викладання дисциплін «Цивільне процесуальне право», «Актуальні питання цивільного процесуального права» (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича від 07.09. 2009 р.) та ін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є особистим авторським комплексним дослідженням структурно-функціональних аспектів цивільних процесуальних правовідносин. Теоретичні положення та висновки, зроблені автором на основі аналізу наукових джерел, нормативно-правових актів та практики їх застосування.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження обговорені на засіданнях кафедри правосуддя юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2004 - 2009 роки). Окремі результати доповідались і обговорювались на I міжнародній науково-практичній конференції «Науковий потенціал світу 2004» м. Дніпропетровськ, (1 - 15 лист. 2004 р.); I міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти», м. Суми, (8 - 9 груд. 2006 р.); III міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку», м. Луцьк, (23 - 24 березня 2007 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Поєднання публічно-правових та приватно-правових механізмів регулювання господарських відносин», м. Івано-

Франківськ, (19-20 жовтня 2007 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Українське правосуддя: здобутки та перспективи», м. Чернівці, (16 травня 2008 р.) та ін.

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження викладені в главі «Цивільні процесуальні правовідносини» підручника Цивільний процес України: Академічний курс (у співавторстві з Фурсою С.Я. і Фурсою Є.І., крім п. 3.2.1. - 3.2.4.), семи наукових статтях, які були опубліковані у фахових виданнях, а також тезах конференцій.

Структура роботи визначена об'єктом, метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з яких основний текст - 180 сторінок, список використаних джерел (200 найменувань) - 25 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, наводиться ступінь її наукової розробки, визначається основна мета і завдання роботи, окреслюється об'єкт, предмет та методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, перелік положень, які виносяться на захист, теоретичне і практичне значення результатів кандидатської роботи та їх апробація.

Перший розділ - «Юридична природа цивільних процесуальних правовідносин» складається з чотирьох підрозділів. У підрозділі 1.1. *«Генезис теорії цивільних процесуальних правовідносин в науці цивільного процесуального права»* автором досліджено процес виникнення та розвитку вчення про цивільні процесуальні правовідносини в науці цивільного процесуального права і виділено три періоди. З метою оптимального розкриття основних тенденцій і напрямків розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин, дані періоди поділені на етапи. Так, перший період «Виникнення теорії цивільних процесуальних правовідносин у науці цивільного процесуального права за часів Російської Імперії» охоплює два етапи: а) до судової реформи 1864 року; б) від судової реформи 1864 року до встановлення радянської влади. Другий період «Формування радянської теорії цивільних процесуальних правовідносин» поділяється на наступні етапи: а) 1917 р. - кінець 40-х р. XX ст.; б) 50-і роки XX ст. - середина 60-х років XX ст.; в) з другої половини 60-х років до кінця 80-х років XX ст. Третій період «Розвиток теорії цивільних процесуальних правовідносин у вітчиз-

няній правовій думці після набуття Україною незалежності», враховуючи короткий проміжок часу, складається на даний час з одного етапу. Зроблено висновок, що увага сучасних вітчизняних науковців спрямована на дослідження традиційних питань про поняття, форму, структуру, зміст та підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин, їх взаємозв'язок з іншими суспільними відносинами, а також інших актуальних питань.

У підрозділі 1.2. *«Поняття та ознаки цивільних процесуальних правовідносин»* опрацьовано погляди вчених щодо визначення цивільних процесуальних правовідносин. У роботі вивчені загальні ознаки цивільних процесуальних правовідносин, які притаманні їм в силу того, що вони є різновидом правових відносин. Виявлено та охарактеризовано специфічні ознаки цивільних процесуальних правовідносин. Зокрема, доведено, що їм притаманна процедурно-правова форма вираження, оскільки ці відносини виникають з приводу специфічного предмету діяльності - здійснення судочинства у цивільних справах. Дане положення обґрунтовується тим, що норми цивільного процесуального законодавства закріплюють не лише можливість тієї чи іншої поведінки суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, а й детально регламентують спосіб та порядок реалізації, послідовність вчинення процесуальних дій, форму та зміст процесуальних документів, які фіксують їх результати.

Автором констатовано, що така ознака, як владний характер цивільних процесуальних правовідносин, яка домінувала протягом тривалого часу, втратила своє значення і не відповідає цивільному процесуальному законодавству. Виходячи з аналізу норм ЦПК України, змісту принципів цивільного процесу, методу правового регулювання цивільного процесуального права, зроблено висновок, що сучасному стану розвитку науки цивільного процесуального права і положенням цивільного процесуального законодавства України більш адекватно відповідає така ознака цивільних процесуальних правовідносин, як диспозитивно-імперативний характер. Виходячи з положень ст. 18 ЦПК України, де визначено склад суду, дисертантом доведено, що обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин є суддя (колегіальний склад суду) та у визначених ЦПК випадках – народні засідателі. Встановлено, що багатостадійність цивільних процесуальних правовідносин полягає у тому, що в своєму русі та розвитку вони здійснюють поступове проходження передбачених законом стадій судового процесу.

У підрозділі 1.3. *«Виникнення, зміна і припинення цивільних процесуальних правовідносин»* дисертантом досліджуються підстави виникнення, зміни і припинення цивільних процесуальних правовідносин. З'ясова-

но, що роль норм цивільного процесуального права у виникненні цивільних процесуальних правовідносин полягає у тому, що вони закріплюють можливість і умови, за якими особа може набути процесуального становища суб'єкта цивільного процесу. Проаналізувавши законодавче закріплення цивільної процесуальної правоздатності, автор робить висновок, що даним визначенням не охоплено всіх суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. Дисертантом пропонується ч. 1 ст. 28 ЦПК «Цивільна процесуальна правоздатність» викласти в наступній редакції: «1. Здатність фізичних і юридичних осіб, за наявності вимог передбачених цим Кодексом, мати цивільні процесуальні права та обов'язки конкретного суб'єкта цивільного процесу».

З'ясовано, що у цивільному процесі події, обставини, презумпції, строки виконують подвійну роль. З одного боку, вони є елементами юридичного складу, з іншого, - не можуть самостійно впливати на виникнення, зміну чи припинення цивільних процесуальних правовідносин. Дисертантом доведено, що поняття «система» оптимально відображає узгодженість і взаємозв'язок юридичних фактів у процесі виникнення, зміни і припинення цивільних процесуальних правовідносин, тому для виникнення цих відносин необхідна саме система цивільних процесуальних юридичних фактів, а не проста їх сукупність.

Підрозділ 1.4. «Система - екзистенційна форма цивільних процесуальних правовідносин» присвячено дослідженню поняття та ознак системи цивільних процесуальних правовідносин. Визначено, що система цивільних процесуальних правовідносин характеризується наступними ознаками: 1) *загальними*, які дозволяють говорити про них як про систему, а саме, мають чітко визначені складові елементи: суб'єкт, об'єкт, зміст; елементи структури взаємопов'язані і взаємодіють між собою; структурні елементи утворюють єдність; 2) *специфічними*: виникнення системи має диспозитивний характер і залежить від волі суб'єктів; складається з підсистем субординаційного характеру; між її елементами виникають структурні і функціональні зв'язки; рух (динамічність) системи знаходить відображення в процесуальних документах; динамічність санкціонується судом і забезпечується за рахунок процесуальної діяльності її суб'єктів; для забезпечення, нормального розвитку і функціонування системи цивільне процесуальне законодавство передбачає комплекс гарантій і заходів процесуального примусу.

Досліджуючи системний характер цивільних процесуальних правовідносин, автор наголошує на тому, що сутнісну характеристику системи цивільних процесуальних правовідносин можна розкрити через з'ясування структурних та функціональних зв'язків елементів даної сис-

теми. Структурні зв'язки характеризують систему цивільних процесуальних правовідносин через її складові елементи (об'єкт, зміст, суб'єкт) та внутрішню будову цих елементів, які є взаємопов'язаними і взаємодіють між собою. Функціональні зв'язки системи цивільних процесуальних правовідносин характеризують взаємодію і взаємозалежність її структурно-утворюючих елементів в процесі їх функціонування.

Констатовано, що для системи цивільних процесуальних правовідносин властивим є не тільки єдність її складових елементів, а й диференціація, яка виражається в тому, що кожне окремо взяте цивільне процесуальне правовідношення має власний зміст, об'єкт і суб'єктний склад.

Другий розділ «Структурний аналіз цивільних процесуальних правовідносин» об'єднує три підрозділи, в яких досліджуються складові елементи структури цих відносин та їх структурні зв'язки. У підрозділі 2.1. «Поняття та класифікація суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин» зроблено висновок, що суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин - це особи, які в силу норм цивільного процесуального законодавства наділяються цивільними процесуальними правами і обов'язками, беруть участь у розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави.

Дістала подальшого дослідження та розвитку класифікація суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин на наступні групи: 1) суб'єкти, які здійснюють правосуддя в цивільних справах: а) суддя одноособово; б) колегіальний склад суду у складі одного судді і двох народних засідателів; в) колегія суддів апеляційної інстанції у складі трьох професійних суддів; д) колегія суддів суду касаційної інстанції у складі п'яти суддів; ж) колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України; з) колегія суддів на спільному засіданні відповідних судових палат Верховного Суду України; 2) суб'єкти, які беруть участь у справі: а) суб'єкти, які в процесі захищають свої права та інтереси; б) суб'єкти, які захищають права та інтереси інших осіб; 3) суб'єкти, які сприяють здійсненню правосуддя: а) суб'єкти, які сприяють розгляду і вирішенню справи; б) суб'єкти, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення процесу; 4) суб'єкти, які не брали участь у справі, але суд вирішив питання про їх права і обов'язки; 5) суб'єкти, які утримують докази і отримали ухвалу суду про витребування цих доказів; 6) особи, присутні в залі судового засідання, які у визначених законодавством випадках притягуються судом до юридичної відповідальності.

У підрозділі 2.2. «Правова природа об'єкта цивільних процесуальних правовідносин» автором встановлено, що для цивільних процесуальних правовідносин характерним є наявність власного об'єкта, специфічність якого зумовлена предметом та методом цивільного процесуального права, особливостями конкретної справи, яка розглядається і вирішується судом; об'єкт цивільних процесуальних правовідносин взаємопов'язаний з об'єктом спірних відносин, з приводу яких розглядається справа в суді; об'єкт цивільних процесуальних правовідносин є їх «складовою» з моменту виникнення до припинення.

Дисертантом дано авторське визначення об'єкта цивільних процесуальних правовідносин, під яким розуміється захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави. Доведено, що цивільні процесуальні правовідносини характеризуються наявністю загального, стадійних і спеціальних об'єктів, які взаємодіють між собою. Визначено, що загальний об'єкт цивільних процесуальних правовідносин являє собою організовану систему, складовими елементами якої є стадійні та спеціальні об'єкти: стадійні - це об'єкт сукупності цивільних процесуальних правовідносин, які об'єднуються в стадію цивільного процесу; спеціальні - це об'єкт окремого цивільного процесуального правовідношення. Між загальним об'єктом цивільних процесуальних правовідносин, з одного боку, та стадійними і спеціальними, з іншого, виникають зв'язки субординації. Стадійні об'єкти цивільних правовідносин (як і спеціальні) перебувають між собою у відносинах або зв'язках координації.

У підрозділі 2.3. «Теоретичні проблеми визначення змісту цивільних процесуальних правовідносин» автором здійснено аналіз та узагальнення існуючих в теорії цивільного процесуального права поглядів науковців з питань визначення змісту цивільних процесуальних правовідносин, що дало змогу звести їх до трьох основних напрямків: 1) «класично-традиційний» - прихильники якого відтворюють стале для багатьох галузей права розуміння змісту цивільних процесуальних правовідносин, як сукупності прав і обов'язків суб'єктів; 2) «процесуальний» - визначення змісту цивільних процесуальних правовідносин пов'язується суто з діяльністю суду та інших суб'єктів цивільного процесу; 3) «комплексний» - представники якого, поєднуючи положення перших двох напрямків, вважають, що зміст цивільних процесуальних правовідносин становлять як права і обов'язки, так і процесуальна діяльність їх суб'єктів.

Обґрунтовано висновок про те, що цивільні процесуальні права, обов'язки та процесуальна діяльність в якості структурних елементів

цивільних процесуальних правовідносин взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Для захисту свого порушеного, невизнаного чи оспорюваного права суб'єкт вступає в цивільні процесуальні правовідносини, наділяється комплексом цивільних процесуальних прав і обов'язків, які він може реалізувати лише шляхом вчинення процесуальних дій. Вчинення процесуальних дій зумовлює поступовий рух, зміну цивільних процесуальних правовідносин і, в кінцевому рахунку, сприяє досягненню мети, задля котрої вони виникли.

Доведено, що всі процесуальні дії суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин становлять організовано-упорядковану сукупність та утворюють чітку структурну єдність - цивільну процесуальну діяльність.

Розділ третій «Цивільні процесуальні правовідносини в механізмі цивільного процесуального регулювання» складається з трьох підрозділів. У підрозділі 3.1. *«Поняття механізму цивільного процесуального регулювання»* автором зроблено висновок, що завданням механізму цивільного процесуального регулювання є впорядкування цивільних процесуальних правовідносин за допомогою сукупності прийомів та способів впливу на поведінку цих суб'єктів. Аргументовано, що поєднання способів цивільного процесуального регулювання розрізняється в залежності від процесуального становища суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. При використанні заборон, зобов'язань і примусу проявляє свою дію імперативна частина методу цивільного процесуального регулювання. Використання дозволу у якості способу цивільного процесуального регулювання характеризує диспозитивні засади даного методу. Доведено, що дію методу цивільного процесуального регулювання слід розглядати у двох площинах: 1) суд - суб'єкти, які беруть участь у справі, де домінує диспозитивний характер даного методу; 2) суд - інші суб'єкти цивільного процесу - де домінує імперативний характер даного методу. Встановлено, що механізм цивільного процесуального регулювання характеризується наступними специфічними ознаками: наявність власного методу правового регулювання; регулює відносини, які виникають з сімейних, трудових, цивільних, земельних та інших правовідносин; системний характер; спрямований на захист, відновлення, визнання прав, свобод чи інтересів суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин; подвійна природа, що полягає у поєднанні єдності і диференціації.

У підрозділі 3.2. *«Місце цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання»* автором доведено, що механізм цивільного процесуального регулювання є комплексним системним явищем, складовими елементами якого є норми цивільного процесуального права, юридичні факти і цивільні процесуальні

правовідносини, між якими існують зв'язки взаємодії. Даний зв'язок обумовлений природою цивільних процесуальних правовідносин, що виникають на підставі юридичних фактів та норм цивільного процесуального права і регулюються останніми. Регулюючий вплив норм цивільного процесуального права обмежений межами цивільних процесуальних правовідносин. Аргументовано, що взаємозв'язок і взаємодія складових елементів механізму цивільного процесуального регулювання впливає на його цілісність та функціонування.

Доведено, що для механізму цивільного процесуального регулювання характерним є поєднання загальнодержавного й індивідуального регулювання поведінки суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, які в процесі функціонування взаємопов'язані між собою і утворюють діалектичну єдність. Специфіка цивільного процесу та самої процедури розгляду і вирішення цивільних справ зумовлює особливу роль індивідуального цивільного процесуального регулювання. Дисертантом наголошується, що по кожній окремій цивільній справі необхідно встановити наявність суб'єктивних процесуальних прав і обов'язків конкретних суб'єктів, встановити факти, які мають юридичне значення для даного конкретного випадку тощо.

У підрозділі 3.3. *«Функції цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання»* доведено, що цивільні процесуальні правовідносини у механізмі цивільного процесуального регулювання виконують наступні функції: забезпечують функціонування механізму цивільного процесуального регулювання, оскільки воно можливе тільки у межах і за допомогою цивільних процесуальних правовідносин; опосередковують реалізацію положень норм цивільного процесуального права через конкретні моделі поведінки суб'єктів - вони є формою реалізації норм цивільного процесуального права, способом здійснення процесуальних прав і обов'язків суб'єктів процесу, в їх межах цивільних процесуальних правовідносин відбувається втілення загальних приписів норм цивільного процесуального права в конкретні моделі поведінки суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин; індивідуалізують суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, результатом чого є набуття процесуального становища конкретного суб'єкта цивільного процесу та наділення цивільними процесуальними правами і юридичними обов'язками; конкретизують цивільні процесуальні права і обов'язки суб'єктів; локалізують дію механізму цивільного процесуального регулювання у часі, просторі та за колом осіб; опосередковують досягнення цілей функціонування даного механізму.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється у наступних висновках:

1. Визначено та охарактеризовано періоди та етапи виникнення, становлення і розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин в науці цивільного процесуального права. Критеріями виділення етапів в тому чи іншому періоді було інтенсивність теоретичних розробок даної теорії, поява нових концептуальних підходів до характеристики та визначення її понять, а також зміни цивільного процесуального законодавства, які робились у відповідному періоді.

2. Сформульовано визначення цивільних процесуальних правовідносин як врегульованої нормами цивільного процесуального законодавства системи багатостадійних, динамічних процесуальних зв'язків між суддею (колегіальним складом суду, у визначених ЦПК випадках народними засідателями) з іншими індивідуальними суб'єктами цивільного процесу, які виникають у процесі розгляду і вирішення цивільних справ, на основі взаємних прав і обов'язків через процесуальну діяльність, здійснюються за чітко визначеною процесуальним законом процедурою, з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави.

3. Доведено, що система цивільних процесуальних правовідносин - це організована та впорядкована нормами цивільного процесуального законодавства сукупність цивільних процесуальних правовідносин, функціонування яких забезпечує поступовий рух цивільного процесу, для досягнення мети і завдань цивільного судочинства через процесуальну діяльність їх суб'єктів й забезпечується комплексом гарантій та заходів процесуального примусу.

4. Встановлено, що суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин - це особи, які в силу норм цивільного процесуального законодавства наділяються цивільними процесуальними правами і обов'язками, беруть участь у розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави.

5. Обґрунтовано, об'єкт цивільних процесуальних правовідносин полягає у захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи охоронюваних законом інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, законних інтересів держави. Дисертантом здійсне-

но класифікацію об'єктів цивільних процесуальних правовідносин на загальний, стадійні та спеціальні.

6. Констатовано, що ознаками процесуальної діяльності є те, що вона є різновидом правової діяльності; здійснюється на основі і у порядку, передбаченому нормами цивільного процесуального законодавства; складається з окремих процесуальних дій суб'єктів; підпорядкована єдиній меті - захисту порушеного, невизнаного або оспорюваного права, свободи чи інтересу; здійснюється суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин за допомогою конкретних засобів, форм та методів; єдність процесуальної діяльності забезпечується завданнями цивільного судочинства; вона знаходить відображення в процесуально-правових документах і санкціонується судом.

7. Обґрунтовано, що у механізмі цивільного процесуального регулювання цивільні процесуальні правовідносини виконують наступні функції: забезпечують функціонування механізму цивільного процесуального регулювання; є формою реалізації норм цивільного процесуального права, способом здійснення процесуальних прав і обов'язків суб'єктів процесу; в межах цивільних процесуальних правовідносин відбувається втілення загальних приписів норм цивільного процесуального права в конкретні моделі поведінки суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин; індивідуалізують суб'єктів; конкретизують суб'єктивні цивільні процесуальні права і обов'язки; локалізують дію механізму цивільного процесуального регулювання в часі, просторі та за колом осіб; опосередковують досягнення цілей функціонування даного механізму.

Список праць, опублікованих за темою дисертації:

Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли відображення у вісімнадцяти публікаціях, зокрема:

- розділ у підручнику:

1. Паскар А. Л. Цивільні процесуальні правовідносини (у співавторстві з Фурсою С. Я. і Фурсою Є. І. (крім п. 3.2.1.-3.2.4.) / [С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. В. Гетманцев, А. Л. Паскар та ін.] ; за ред. С. Я. Фурси // Цивільний процес України : Академічний курс : [підр. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.]. - К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2009. - С. 122-160.

- у наукових фахових виданнях ВАК:

1. Паскар А.Л. Єдність і взаємозв'язок цивільних процесуальних правовідносин [Текст] / А. Л. Паскар // Юридична Україна. - 2005. - № 10.- С. 60-63.

2. Паскар А. Л. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин : поняття та види [Текст] / А. Л. Паскар // Науковий вісник Чернівецького університету : [зб. наук. праць] ; [Правознавство]. - Вип. 282. - Чернівці : Рута, 2005. - С. 54-58.

3. Паскар А. Л. Сутність цивільних процесуальних правовідносин [Текст] / А. Л. Паскар // Науковий вісник Чернівецького університету : [збірник наук. праць] ; [Правознавство]. - Вип. 306. - Чернівці : Рута, 2005. - С. 63-67.

4. Паскар А. Л. Особливості цивільних процесуальних правовідносин [Текст] / А. Л. Паскар // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 4 (124). - С. 35-38.

5. Паскар А. Л. Теоретичні аспекти цивільної процесуальної правосуб'єктності [Текст] / А. Л. Паскар // Актуальні проблеми політики : [збірник наук. праць]. - Вип. 28. - Одеса : Фенікс, 2006. - С. 424-428.

6. Паскар А. Л. Теоретичні аспекти визначення форми цивільних процесуальних правовідносин. [Текст] / А. Л. Паскар // Науковий вісник Чернівецького університету : [збірник наук. праць] ; [Правознавство]. - Вип. 311. - Чернівці : Рута, 2006. - С. 80-83.

7. Паскар А. Л. Нові підходи до розуміння цивільних процесуальних правовідносин : поняття, ознаки, види. [Текст] / А. Л. Паскар // Юриспруденція : теорія і практика. - 2008. - № 7 (45). - С. 45-53.

- в інших виданнях:

1. Паскар А. Л. Цивільний процес як система цивільних процесуальних правовідносин / А. Л. Паскар // Ерліхівський збірник. - Вип. 4-5. - Чернівці : Рута, 2005. - С. 80-83.

2. Паскар А. Л. Історія виникнення і розвитку теорії про цивільні процесуальні правовідносини в кінці XIX – на поч. XX ст. / А. Л. Паскар // Матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. [«Науковий потенціал світу 2004»], (м. Дніпропетровськ, 1-15 лист. 2004 р.). - Т. 50. - Дніпропетровськ, 2004. - С. 44-47.

3. Паскар А. Л. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин за новим цивільним процесуальним кодексом України / А. Л. Паскар // Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [«Сучасний соціокультурний простір 2004»], (м. Київ, 20-25 грудня 2004 р.). - К., 2004. - С. 76-80.

4. Паскар А. Л. Діяльність суду у механізмі захисту прав і свобод людини / А. Л. Паскар // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : зб. тез доповідей за матеріалами I міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених, (м. Суми, 8-9 грудня 2006 р.). - Суми: УАБС НБУ, 2006. - С. 240-242.

5. Паскар А. Л. Цивільна процесуальна правоздатність і дієздатність як передумова реалізації права на судовий захист / А. Л. Паскар // Збірник тез наук. доповідей II міжнар. наук.-практик. конф. студентів та аспірантів [«Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку»], (м. Луцьк, 17-18 березня 2006 р.). - Луцьк, 2006. - С. 144-145.

6. Паскар А. Л. Правова форма-характерна особливість цивільних процесуальних правовідносин / А. Л. Паскар // Правове життя : сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. за матер. III між. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 23 -24 бер. 2007 р.). - Луцьк, 2007. – С. 176-177.

7. Паскар А. Л. Динамізм - специфічна особливість цивільних процесуальних правовідносин / А. Л. Паскар // Зб. тез наук. робіт учасників II всеукраїнської цивілістичної наук. конф. студентів та аспірантів / Одеська національна юридична академія.- О. : Фенікс, 2007. - С. 332-333.

8. Паскар А. Л. Владний аспект цивільних процесуальних правовідносин / А. Л. Паскар // Поєднання публічно-правових та приватно-правових механізмів регулювання господарських відносин : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Івано-Франківськ, 19-20 жовтня 2007 р.). - Івано-Франківськ: ВОНР та РВД ПЮІ Льв ДУВС, 2007. - С. 269-272.

9. Паскар А. Л. Розвиток теорії цивільних процесуальних правовідносин на кінці XIX початку XX ст. / А. Л. Паскар // Зб. тез доповідей та наук. повідомлень учасників наук.-практ. семінару молодих учених та здобувачів [«Проблеми судової реформи в Україні»]. / під заг. ред. А. П. Гетьмана. - Х. : Кроссрод, 2008. - С. 114-117.

10. Паскар А. Л. Суд як основний суб'єкт цивільного процесу / А. Л. Паскар // Українське правосуддя : здобутки та перспективи : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Чернівці, 16 травня 2008 р.).- Чернівці : Рута, 2008. - С. 288-291.

АНОТАЦІЯ

Паскар А.Л. Цивільні процесуальні правовідносини: структурно-функціональний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Дисертаційне дослідження присвячено комплексному структурно-функціональному аналізу системи цивільних процесуальних правовідносин, сформульовано висновки та визначені прогнози розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин зокрема, і цивільного процесуального права, в цілому. На основі історично-концептуального підходу дисертантом досліджено характерні особливості процесу виникнення, станов-

лення та розвитку теорії цивільних процесуальних правовідносин в науці цивільного процесу. За допомогою аналізу наукових праць фахівців цивільного процесуального та інших галузей права, юридичної практики автор розкриває поняття, ознаки і функції цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання. Вивчено теоретичні та практичні проблеми визначення структури цивільних процесуальних правовідносин, її системоутворюючих елементів: суб'єкту, об'єкту, змісту та функціональних зв'язків, які виникають між ними.

Ключові слова: структура цивільних процесуальних правовідносин, об'єкт цивільних процесуальних правовідносин, суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин, зміст цивільних процесуальних правовідносин, система цивільних процесуальних правовідносин, механізм цивільного процесуального регулювання.

АННОТАЦИЯ

Паскар А.Л. Гражданские процессуальные правоотношения: структурно-функциональный анализ. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право.

Диссертационное исследование посвящено комплексному структурно-функциональному анализу системы гражданских процессуальных правоотношений, сформулированы выводы и определены прогнозы развития теории гражданских процессуальных правоотношений в частности, и гражданского процессуального права, в целом. На основе историко-концептуального подхода диссертант разработал и проанализировал характерные особенности процесса возникновения и развития теории гражданских процессуальных правоотношений в науке гражданского процесса. В работе анализируются особенности гражданских процессуальных правоотношений, среди которых выделяются следующие: процедурно-правовая форма выражения, их обязательным участником является суд, динамизм, системность, взаимосвязь с материальными правоотношениями и др. Исследованы факторы, которые влияют на процесс возникновения, изменения и прекращения гражданских процессуальных правоотношений. Анализируется значение нормы гражданского процессуального права, изучаются теоретические и практические аспекты гражданской процессуальной правоспособности и дееспособности. Также раскрыто понятие и классификация гражданских процессуальных юридических фактов и их роль в процессе возникновения, изменения и прекращения гражданских процессуальных правоотношений.

Автор раскрывает понятие, особенности и функции гражданских процессуальных правоотношений в механизме гражданского процессуального регулирования. Исследуются теоретические и практические проблемы определения структуры гражданских процессуальных правоотношений и ее элементов: субъект, объект, содержание, а также функциональные связи между ними.

Ключевые слова: гражданские процессуальные правоотношения, структура гражданских процессуальных правоотношений, объект гражданских процессуальных правоотношений, субъект гражданских процессуальных правоотношений, содержание гражданских процессуальных правоотношений, система гражданских процессуальных правоотношений, механизм гражданского процессуального регулирования.

SUMMARY

Pascar A. L. The Civil Procedural Legal Relationships: Structural and Functional Analysis. - Manuscript.

The dissertation is for the obtaining the scientific degree of candidate of Judicial Sciences on specialty 12.00.03 - civil law and civil process; family law; international private law. - Institute of International Relations of Kyiv National University named after T. Shevchenko. - Kyiv, 2009.

In the dissertation the complex scientific research of the structural-functional analyses in the system of judicial relationships in civil procedural law is made in connection with other institutes of this legal sphere, the conclusions and propositions of further development of the norms of civil procedural law are formulated. On the basis of historical method the author made the analytical salvation for the problem of characteristic features of the formulation and development of the theory of legal relationships in civil procedural law. According to the judicial practice and the fundamental researches of main scientists in different branches of law the definition and functions of civil procedural legal relationships are depicted. Also the theoretical and practical problems of the structural basement and its elements (subject, object, content and functional connections which arise among them).

Key words: the civil procedural legal relationships, the structure of civil procedural legal relationships, the object of civil procedural legal relationships, the subject of civil procedural legal relationships, the content of civil procedural legal relationships, the system of civil procedural legal.

Регістраційне свідоцтво ДК №891 від 08.04.2002 р.

Підписано до друку 28.09..2009 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. арк. 0,9. Зам. . Тираж 100.

Друкарня видавництва “Рута” Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2